

DOI: 10.46340/eujem.2021.7.1.6

Iryna Salivonchyk

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8291-3943>

Lutsk National Technical University, Ukraine

INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP AS A TOOL OF MODERNIZATION OF THE ECONOMICS

Ірина Салівончик

Луцький національний технічний університет, Україна

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

The article considers the basic concepts of the terms "innovation", "innovative entrepreneurship". It was found that the cyclicity and instability of the national economy have a negative impact on the functioning of innovative entrepreneurship, which leads to job losses, reduced investment in human development, increased unemployment and exacerbation of other socio-economic problems. The necessity of formation and development of innovative economy as a basis is substantiated achieving the competitiveness of the national economic system in the conditions of global competition strengthening. The system components of innovative entrepreneurship are considered. Emphasis is placed on the fact that entrepreneurship should be considered as a special form of management that is constantly transformed in the historical dimension through the emergence of new views of famous political economists, renewal of economic relations, changes in population mentality, the emergence of different sizes and forms of ownership, their maturation, adaptation and extinction. Just as in public life, an important role is played by industries that are based on so called high technologies, as well as industries that directly meet the needs of people, so the industry is considered as the most productive area in the introduction of innovations. Today, the main tasks are the transition to accelerated innovation development and the strategy of knowledge economy, the structure of which includes intellectual resources, intellectual capital, science, processes of transfer of the results of creative activity in the production of material goods. Let us accept that the state of innovation processes in the industry of our country is not comforting and does not correspond to the level of industrialized countries. Thus, the main problems of innovative development of Ukraine's economy are reducing the level of gross domestic product and low level of development and consumption of innovative products.

Key words: entrepreneurship, innovation, modernization, innovation activity, innovation process

Постановка проблеми. Особлива увага приділяється питанням впровадження інновацій у виробничий процес підприємств різних формах господарювання вже тривалий час, що знаходиться у колі інтересів багатьох вчених. Невпинний розвиток технологій, науково-технічних розробок та в цілому технічного прогресу стимулює подальшу необхідність використання новітніх підходів до створення кінцевого інноваційного продукту, а також до сутності модернізації економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання впровадження інновацій у підприємницький процес займалися багато вчених як закордоном, так і в Україні. Зокрема І.М. Буднікевич, І.М. Школа, Б. Санто, Р.А. Фатхутдінов, Б.І. Шайтан, В. Сизоненко, М. Крупка, Л. Овчаренко, В. Мединський та С. Ільдеменов, О. Критик та О. Муравйов, З. Варналій, В. Зянько. На даний час в Україні відсутній єдиний механізм інноваційного розвитку. Науковці відзначають велику роль інноваційного підприємництва у процесі економічного зростання, як стратегічну складову перебудови національної економіки та як нову систему стратегічного розвитку підприємства чи окремої галузі.

Формулювання цілей статті. Зокрема, у рамках даної статті буде розглянуто важливу роль інноваційного підприємництва як важливої складової структурної модернізації економіки інноваційного розвитку сучасного підприємства.

Опис основного матеріалу дослідження. Структурна модернізація економіки має на меті формування нової економічної політики, в основі якої лежить інноваційний розвиток країни. В умовах модернізації економіки України відбувається якісний перехід до моделі «економіки знань», де інновації змінюють товарні вироби. Як зазначається в національній доповіді «Інноваційна Україна – 2020», структурно-технологічні зрушення, що відбулися у роки незалежності, мали стихійний характер, а основні механізми зростання продовжують концентруватися у групі галузей, чия конкурентоспроможність переважно залежить від використання екстенсивних факторів виробництва та потребує відносно невисокого рівня інноваційної активності, ґрунтуючись на експорті сировинних товарів і продукції нижчих виробничих переділів, що зумовлює низьку конкурентоспроможність економіки, нееквівалентний обмін і значне відставання країни в соціально-економічному розвитку¹.

В сучасних умовах інноваційне підприємництво є доволі важливим фактором структурної перебудови економіки. Інноваційне підприємництво, як інституційний сектор, забезпечує гнучкість, підвищує адаптивність економічної системи та стимулює соціально-економічний розвиток. Загалом, підприємництво виступає як основа інноваційного процесу, тобто новаторство є не тільки визначальною ознакою підприємницької діяльності, а й основним чинником економічної динаміки, за допомогою якого реалізуються нові методи виробництва і збуту продукції.

Економічне поняття термінів «підприємництво» та «інновація» є діалектичною єдністю двох боків специфічного виду діяльності господарюючих суб'єктів. Підприємництво – це тип господарської поведінки, що характеризується креативністю і ризикованістю. Інновація – практичне втілення даного типу поведінки, що складається з удосконалення методів виробництва і збуту продукції, поліпшення її споживчих характеристик і отримання економічного ефекту від нововведень². Звідси, підприємницька діяльність виступає як основа інноваційного процесу, як вид господарської діяльності, який продукує інновації.

Саме інновація є основним елементом у системі інноваційного підприємництва, що визначає розвиток виробництва матеріальних і нематеріальних благ (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення сутності економічного терміну «інновація»

Автор	Визначення терміну «інновація» як процесу
І.М. Буднікевич, І.М. Школа	«комплексний процес, спрямований на створення, розроблення та доведення наукової чи будь-якої іншої нової ідеї до стадії комерційного використання та поширення в економіці» ³ .
Б. Санто	«суспільно-технологічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якості виробів, технологій та дає прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід» ⁴ .
Визначення терміну «інновація» як результату	
Р.А. Фатхутдінов	«кінцевий результат впровадження новації з ціллю зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту» ⁵ .
Б.І. Шайтан	«результат впровадження наукових знань та науково-дослідних робіт у виробничо-господарську діяльність» ⁶ .

Сформовано на основі джерел [2,3,4,5]

¹ Геєця, В. М. (2015). *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь*. Київ: НАН України.

² Кука, І. М. (2014). *Механізм державного регулювання інноваційного розвитку АПК*. Київ: Сік Груп Україна.

³ Буднікевич, І. М., Школа, І. М. (2002). *Становлення регіонального ринку інновацій в Україні*. Чернівці: Зелена Буковина.

⁴ Санто, Б. (1990). *Інновація як средство економічного розвитку*. Москва: Прогресс.

⁵ Фатхутдінов, Р. А. (2008). *Інновационный менеджмент*. Питер.

⁶ Шайтан, Б. И. (2005). *Інновации в АПК и роль службы сельскохозяйственного консультирования. Инновационная деятельность в АПК: опыт и проблемы: материалы Междунар. научно-практ. конф. (13-14 января 2005)*. Москва, 206-213.

В сучасних умовах інноваційне підприємництво є доволі важливим фактором структурної перебудови економіки. Інноваційне підприємництво, як інституційний сектор, забезпечує гнучкість, підвищує адаптивність економічної системи та стимулює соціально-економічний розвиток. Загалом, підприємництво виступає як основа інноваційного процесу, тобто новаторство є не тільки визначальною ознакою підприємницької діяльності, а й чинником економічної динаміки, за допомогою якого реалізуються нові методи виробництва і збуту продукції.

Зупинимось детальніше на визначенні терміну «інноваційне підприємництво» науковими дослідниками.

В. Сизоненко «визначає інноваційне підприємництво як вид діяльності, спрямований на створення нового попиту на продукти, технології, послуги, що супроводжується формуванням відповідних новітніх методів організації виробництва та управління, комерційного використання нововведень»¹.

М. Крупка вважає, що «підприємництво саме по собі є інноваційним, але при цьому наголошує, що на практиці існує тенденція щодо виокремлення у певну групу підприємств, які спеціалізуються на інноваційній діяльності»².

Л. Овчаренко розглядає «інноваційне підприємництво як форму реалізації інтелектуальної власності, або ж тип діяльності, сукупність економічних відносин, яка спрямована на створення або пошук інтелектуального товару, його виробництво та розповсюдження з метою отримання прибутку»³.

Дослідники В. Мединський та С. Ільдеменов вважають, що «інноваційним слід вважати підприємництво, основу якого складає виробництво науково-технічної продукції (товарів та послуг) та інтелектуальне виробництво»⁴.

О. Критик та О. Муравйов «виділяють в інноваційному підприємстві таку характеристику, як комплексність підходу до комерціалізації нововведень, трактуючи поняття "інноваційне підприємництво", як різновид підприємницької діяльності, спрямованої на створення та комплексне використання нововведень, що сприяють в умовах підвищеного ризику інвестування отриманню прибутку та збільшенню науково-технічного потенціалу за рахунок розвитку піонерних виробництв, трансферу технологій подвійного призначення, підвищення конкурентоспроможності продукції»⁵.

З. Варналій «вбачає в інноваційному підприємстві процес створення та комерційного використання техніко-технологічних нововведень»⁶.

В. Зянько «виділяє в інноваційному підприємстві його регулярність, визначаючи його як особливий процес господарювання, який орієнтований на інновації, постійний пошук нових можливостей, впровадження нових процесів чи покращення існуючих. Він вважає, що "інноваційне підприємництво – це економічна діяльність зі створення та управління інноваційним підприємством з метою розробки, впровадження та комерційного використання різного роду інновацій»⁷.

Проаналізувавши підходи вчених до розкриття змістових характеристик інноваційного підприємництва, сформуємо власний погляд визначення даного терміну. Під інноваційним підприємництвом будемо розуміти ефективний інструмент структурної розбудови економіки.

У сучасних умовах модернізація економіки набуває якісно нового змісту і є однією з передумов розвитку країн світу та підвищення їх конкурентоспроможності на світових ринках. Вона передбачає нарощування інноваційного потенціалу країни, створення умов для розвитку різних галузей

¹ Сизоненко, В. О. (2004). Формування і розвиток національної системи підприємництва: теоретико-методологічні аспекти і механізми реалізації. Київ: Київський університет.

² Крупка, М. І. (2001). *Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України*. Львів: ВЦ Львівського національного університету імені Івана Франка.

³ Овчаренко, Л. В. (2002). Економічна природа і особливості розвитку інноваційного підприємництва в перехідній економіці: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Київ: КНУ ім. Т.Шевченка.

⁴ Медынский, В. Г., Ильдеменов, С. В. (1999). *Реинжиниринг инновационного предпринимательства*. Москва: ЮНИТИ.

⁵ Крутик, А. Б., Муравйов, А. И. (2001). *Антикризисный менеджмент*. Санкт-Петербург: Питер.

⁶ Варналій, З. С. (2007). Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети. *Економіст*, 9, 36-39.

⁷ Зянько, В. В. (2005). *Інноваційне підприємництво в Україні: проблеми становлення і розвитку*. Вінниця: Універсум.

економіки, оновлення їхньої матеріально-технічної бази, стимулювання інвестиційних процесів, впровадження сучасного типу виробничих технологій для виробництва інноваційної конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках, розвиток безпосередньо на виробництві наукоємних галузей, що забезпечують отримання найкращих результативних показників інноваційних підприємств.

Розглядаючи систему понять інноваційного підприємництва виділимо такі важливі економічні складові елементи, як інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційна політика, інноваційний потенціал (рис. 1).

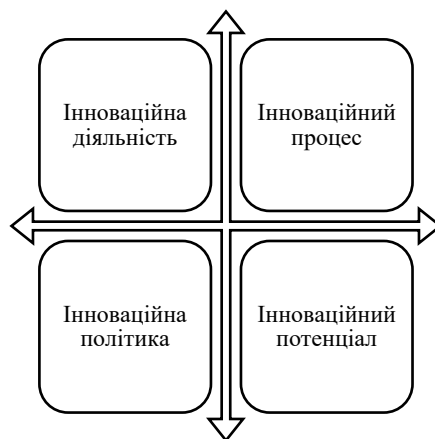

Рис. 1. Складові елементи інноваційного підприємництва

Джерело: складено автором

Єдиної думки серед спеціалістів та науковців щодо визначення цих складових елементів не існує, незважаючи на схожість, ці терміни мають різні економічні явища і процеси.

Під інноваційною діяльністю розуміємо будь-яку діяльність, яка пов'язана з продукуванням нових наукових ідей, їх реалізацією у матеріальній і нематеріальній сфері, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів, робіт і послуг.

Найважливішими показниками результативної інноваційної діяльності, пов'язаними з модернізацією є рівень інноваційної активності підприємств і організацій галузей економіки, а також обсяги випуску нової інноваційної продукції, яка реалізується не лише на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках. Тому, інноваційно активні підприємства визначають майбутній розвиток економіки країни та її конкурентні позиції на світовому ринку. Вони є точками найбільш швидкого економічного зростання, біля яких формується інноваційне середовище. Розвиток таких підприємств у різних галузях позитивно впливає на економіку країни загалом і зумовлює необхідність інноваційних упроваджень.

Зазначимо, що інноваційна діяльність повинна здійснюватись у кілька етапів, які дозволять підприємству досягнути бажаного результату з мінімальними витратами та втратами часу (рис.2). Можемо назвати основні етапи, які має пройти підприємство при здійсненні інноваційної політики.

На першому етапі визначається мета та завдання інноваційної діяльності, аналіз ринку, зовнішнього, внутрішнього середовища підприємства, планування технічних, економічних та фінансових напрямів роботи. Другий етап включає в себе інструменти реалізації інноваційної діяльності та визначення джерел фінансування. В подальшому відбувається добір кадрів, розподіл функціональних обов'язків.

Мотивація ІД передбачає використання стимулів для оптимізації процесу здійснення інновацій. Подальшими кроками є зіставлення здобутих результатів із запланованими та оцінювання ефективності та планування перспектив інноваційної діяльності.

На кожному з етапів підприємство повинно враховувати особливості реалізації інноваційної діяльності та управління нею, щоб максимально оптимізувати цей процес здійснення.

Інноваційний процес – послідовний ланцюг подій, в якому новація з ідеї перетворюється на розробки і з'являється у вигляді конкретної продукції, технології чи послуги.

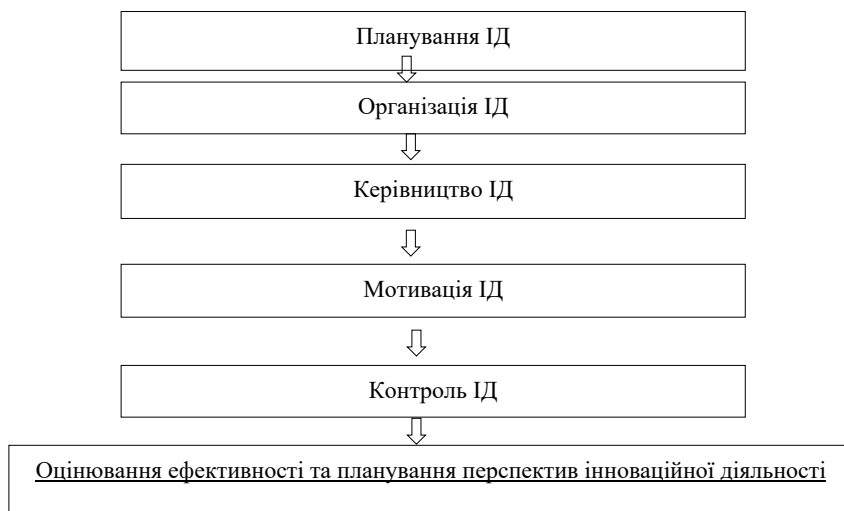

Рис. 2. Алгоритм здійснення інноваційної діяльності підприємства

Джерело: складено на основі джерела¹

Інноваційна політика представляє цілий комплекс організаційних, технічних, соціальних, правових та інших заходів, спрямованих на формування сприятливих умов для виникнення та практичної реалізації новацій у всіх сферах суспільного життя. Трансформаційні зміни, що відбуваються в економіці України і пов'язані зі структурною перебудовою економіки, потребують надзвичайно великих інвестицій та розробки інноваційної політики на довгострокову перспективу.

Здатність економіки країни та окремих суб'єктів підприємництва створювати новації та впроваджувати їх характеризує інноваційний потенціал країни або окремого суб'єкта. Відтак, інноваційний потенціал представляє сукупність матеріальних, сировинних, фінансових, трудових, інтелектуальних ресурсів, необхідних для здійснення інноваційного підприємництва.

Інноваційне підприємництво розглядаючи як економічний процес, що призводить до створення нових за своїми властивостями товарів та технологій з метою практичного використання нововведень, дозволяє створити новий ринок та задовольнити нові потреби суспільства (рис. 3).

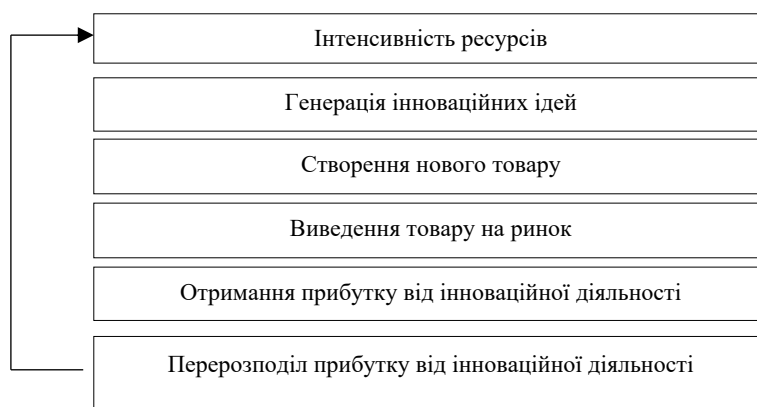

Рис. 3. Алгоритм процесу інноваційного підприємництва

Джерел: сформовано на основі джерела²

¹ Римар, М. В. Ликун, Н. В. (2012). Етапи та принципи здійснення інноваційної діяльності підприємства. *Electronic Scientific Archive* <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15927/1/55_360-365_Vis_725_Ekonomika.pdf> (2021, січень, 16).

² Ажажа, М. А. (2009). Інноваційне підприємництво як чинник економічного зростання держави. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* <file:///C:/Users/7216~1/AppData/Local/Temp/Trpu_2009_2_31.pdf> (2021, січень, 16).

В першу чергу здійснюється пошук, відбір потрібних ресурсів, далі генерування інноваційних ідей, що дає змогу створення нового продукту та виведення його на ринок. Кінцевий результат нової продукції – отримання прибутку від інноваційної діяльності та його перерозподіл.

Швидкі темпи модернізації економіки приводять до зростання вимог якості товарів та послуг, до їх різноманітності, відповідно економічне зростання країни у сучасних умовах значною мірою залежить від її здатності адаптуватися до технологічних зрушень, а збільшення обігу та зростання виробництва – від інновацій. Інноваційне підприємництво як форма прояву інноваційної моделі економіки України має стати вирішальним фактором у структурній розбудові сучасної національної економіки. На сьогодні основні акценти модернізації економіки переміщуються на завдання прискореного інноваційного розвитку, переходу до стратегії економіки знань.

Насамперед інноваційне підприємництво – процес створення та використання в комерційних цілях нових технологій. Основою даної діяльності є нововведення, що використовуються при створенні продукції, здійсненні робіт і наданні послуг, які дозволяють сформулювати зовсім інший ринок, здатний задовольнити нові потреби суспільства, можна виділити три основні види інноваційного підприємництва.

Вітчизняні підприємства мають вагомий інноваційний потенціал, здатний забезпечити структурну модернізацію національної економіки та високий рівень науково-технологічного розвитку країни.

В умовах зношеності основних фондів та втрати зовнішніх ринків обумовлених вкрай низькою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів і послуг, саме модернізація та техніко-технологічне оновлення здатні якісно оновити та повністю відновити втрачений потенціал. При цьому, в економічному структуруванні економіки має бути нова інноваційна політика, в основі якої закладений інтелектуальний потенціал.

Як стверджують науковці, потрібно здійснювати комплекс заходів щодо збалансованого розвитку всіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних підприємств на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості.

Модернізація та інновації в промисловості призведуть до підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, і як наслідок, до нарощення експортного потенціалу.

На нашу думку, основними проблемами, що заважають інноваційному розвитку, є недостатня ефективність державного управління, низька якість верховенства права, несприятливе бізнес-середовище, ускладнений режим сплати податків та банкрутства підприємств, невисока енергоефективність і екологічність виробництв, низькі темпи формування капіталів, незначний рівень конкуренції на внутрішньому ринку.

В умовах підсилення інноваційного розвитку української економіки необхідне спрямування на наповнення національного ринку інноваційною продукцією українського виробництва та зменшення імпорту товарів інноваційного значення.

Розвиток інтелектуального потенціалу та побудова економіки знань – ключовий пріоритет сучасного суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, невід’ємною складовою частиною переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку є формування в країні ефективної інноваційної системи. Для її створення, зокрема, необхідно підвищити попит на інновації. Перспективним напрямом дослідження структурної модернізації економіки залишається практика підтримки інноваційної діяльності в провідних країнах світу та розроблення на їх основі пропозицій і рекомендацій щодо підвищення ефективності інноваційного підприємництва в Україні. Підтримка інноваційної підприємницької діяльності та розвиток вітчизняних підприємств є базисом їх відтворення, поживалення та зростання у сучасному умовах господарювання. Стратегічно важливими завданнями національної економіки є інноваційний розвиток вітчизняного наукомісткого виробництва, розроблення, впровадження та засвоєння інноваційно-інформаційних технологій, орієнтованих на вироблення конкурентоспроможної продукції. На нашу думку, для України головним пріоритетом структурної перебудови економіки має стати цілеспрямований перехід до інноваційної моделі економіки, що вимагає дослідження та використання зарубіжного досвіду.

References:

1. Geetsya, V. M. (2015). *Innovacijna Ukrajina 2020: nacionalna dopovid* [Innovative Ukraine 2020: national report]. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Kuksa, I. M. (2014). *Mekhanizm derzhavnogo reguljuvannja innovacijnogo rozvytku APK* [The mechanism of state regulation of innovative development of agro-industrial complex]. Kyiv: SIC GROUP UKRAINE. [in Ukrainian].
3. Budnikevich, I. M., Shkola, I. M. (2002). *Stanovlennja regionalnogo rynku innovacij v Ukraini* [Formation of the regional market of innovations in Ukraine]. Chernivtsi: Green Bukovyna. [in Ukrainian].
4. Santo, B. (1990). *Innovacija kak sredstvo ekonomyčeskogo razvytiya* [Innovation as a means of economic development]. Moscow: Progress. [in Russian].
5. Fatkhutdinov, R. A. (2008). *Innovaconnyj menedzhment* [Innovation management]. St. Petersburg: Peter. [in Russian].
6. Shaitan, B. I. (2005). *Innovacii v APK i rol sluzhby selskokhozjajstvennogo konsultyrovaniya. Innovacionnaya deyatelnost v APK* [Innovations in agro-industrial complex and the role of the agricultural advisory service. Innovative activity in agro-industrial complex]. Moscow, 206-213. [in Russian].
7. Sizonenko, V. O. (2004). *Formuvannja i rozvytok nacionalnoyi systemy pidpruyemnyctva: teoretyko-metodologichni aspekty i mekhanizmy realizaciji* [Formation and development of the national system of entrepreneurship: theoretical and methodological aspects and mechanisms of implementation]. Kyiv: Kyiv University. [in Ukrainian].
8. Krupka, M. I. (2001). *Finansovo-kredytnyj mekhanizm innovacijnogo rozvytku ekonomik Ukrainy. Financial and credit mechanism of innovative development of the economy of Ukraine*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv Publishing Center. [in Ukrainian].
9. Ovcharenko, L. V. (2002). *Ekonomična pryroda i osoblyvosti rozvytku innovacijnogo pidpruyemnyctva v perekhidnij ekonomici* [The economic nature and features of the development of innovative entrepreneurship in transition economics]: *dysertatsiya na zdobuttja naukovoho stupenja kandydata ekonomičnykh nauk* [the dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences]. Kyiv: KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
10. Medynsky, V. G., Ildemenov, S. V. (1999). *Reinzhiniring innovacionnoho predprymatelstva* [Reengineering of innovative entrepreneurship]. Moscow: UNITY. [in Russian].
11. Krutik, A. B., Muravyov, A. I. (2001). *Antikrizyisnyj menedzhment* [Crisis management]. St. Petersburg: Peter. [in Russian].
12. Varnaliy, Z. S. (2007). *Rehionalna innovacijna polityka Ukrainy: problemy ta strategični priorytety* [Ukraine's regional innovation policy: problems and strategic priorities]. *Economist* [The Economist], 9, 36-39. [in Ukrainian].
13. Zyanko, V. V. (2005). *Innovacijne pidpruyemnyctvo v Ukraini: problemy stanovlennja i rozvytku* [Innovative entrepreneurship in Ukraine: problems of formation and development]. Vinnytsia: UNIVERSE. [in Ukrainian].